

Fokker Aircraft Services en Fokker Elmo te Woensdrecht

Markt

De wereldwijde markt voor onderhoud en reparatie van vliegtuigen zal met meer dan USD 100 miljard per jaar toenemen. De markt in Europa, het Midden Oosten en Afrika zal sneller groeien dan in de Verenigde Staten. De toename van nieuwe types vliegtuigen zal groter zijn dan het aantal toestellen dat jaarlijks uit de vlucht genomen wordt. Dit betekent dat nieuwe types vliegtuigen bekabeling nodig hebben en dat meer vliegtuigen hoogwaardig onderhoud nodig hebben of aangepast moeten worden voor nieuwe marktsegmenten (vracht e.d.). In zowel de burger- als militaire luchtvaart neemt uitbesteding van onderhoud aan derden toe. Fokker Aircraft Services en Fokker Elmo zijn solide ondernemingen en hebben in de marktsegmenten bekabeling en onderhoud een goede marktpositie. Om deze goede marktpositie te behouden is het noodzakelijk dat Fokker kan beschikken over een startbaan en personeel met een reservoir aan kennis en ervaring. De locaties die voldoen aan bovenstaande criteria zijn schaars in Nederland (en ook daar buiten). De locatie Woensdrecht heeft een startbaan en het personeel met hoogwaardige kennis en ervaring is aanwezig. Fokker Aircraft Services en Fokker Elmo zijn daarom voornemens om voor lange tijd in Woensdrecht gevestigd te blijven.

Fokker Aircraft Services (FAS)

FAS is al bijna vijftig jaar op de vliegbasis Woensdrecht gevestigd. De geschiedenis van de onderneming wordt getypeerd door hoogwaardige technische aanpassingen aan en onderhoud van militaire en burgervliegtuigen.

Gedurende vele jaren heeft de omgeving rond FAS in Woensdrecht zich ontwikkeld tot een belangrijk centrum van knowhow voor aanpassing en onderhoud van vliegtuigen, waarvan wij van mening zijn dat het mogelijkheden biedt voor een hoogwaardig technisch marktsegment voor de lange termijn voor zowel de burger- als de militaire luchtvaart. De combinatie van burger- en militaire toestellen biedt een MRO (Maintenance, Repair Overhaul) onderneming een solide en evenwichtige orderportefeuille die bescherming biedt voor de cyclische tendensen in de markten voor burgerluchtvaart en krijgsmacht. FAS heeft een goede uitgangspositie mede gezien de samenwerking met de industrie van onze zusteronderneming (Fokker Elmo) en belangrijke partners zoals Lockheed Martin, Boeing en EADS. Deze laatste twee bieden ook mogelijkheden voor de burgerluchtvaart.

Onderhoud vliegtuigen burgerluchtvaart

Hoewel er een trend is om eenvoudiger onderhoudswerk aan burgervliegtuigen aan lage lonen landen uit te besteden, blijft er grote vraag naar het hoogwaardigere werk waar de omgeving van Woensdrecht goed voor is uitgerust (onderhoud van oudere vliegtuigen of aanpassingen voor nieuwe activiteiten – bijv. VIP/vracht).

Onderhoud militaire vliegtuigen

Opdrachten voor NAVO landen kunnen op grond van NAVO-regelgeving enkel in NAVO landen worden uitgevoerd. Uitplaatsing van deze werkzaamheden naar lage lonen landen is daarom niet zondermeer mogelijk.

Klanten van FAS zijn met name:

- burgerluchtvaartondernemingen uit Europa, het Midden Oosten en Afrika
- de luchtmacht (Nederlandse luchtmacht en luchtmachten uit overige NAVO-landen)

Resumerend:

FAS zal haar activiteiten en strategie inrichten om haar positie in de markt voor MRO en aanpassingen verder uit te breiden. Gebaseerd op het bovenstaande en zo lang wij de beschikking hebben over faciliteiten zoals de startbaan en het reservoir aan knowhow en talent behouden kan blijven, vasthouden aan de aanwezigheid op lange termijn van onze FAS activiteiten in Woensdrecht, hoe de onderneming er over twintig jaar ook uit mag zien.

Fokker Elmo

Fokker Elmo is begonnen als een zelfstandige onderneming als onderdeel van het F104 Star Fighter programma. In de jaren zeven en tachtig zijn de activiteiten onder de paraplu van Fokker verder uitgebreid, maar de hoofdactiviteit bestond uit de productie van bekabeling voor het type Fokker en defensie programma's zoals de F16 en AWACS. Midden jaren negentig ontwikkelde Fokker Elmo een strategie om een internationale speler te worden op de markt voor vliegtuig-bekabeling en met trots mag gesteld worden dat de onderneming vandaag de dag mondiaal erkend wordt als een innovatieve partner en leverancier van technisch hoogwaardige bekabelingsoplossingen.

Gezien de kostenconcurrentie op het gebied van bekabeling, ontwikkelde Elmo in 1995 een strategie, gebaseerd op een aantal belangrijke uitgangspunten:

- Fokker Elmo wil marktleider zijn op het gebied van technische ontwikkeling van elektronische systemen met uiterst moderne ontwikkelingsmogelijkheden, ook voor militaire opdrachten. Het hoofdkantoor in Hoogerheide huisvest alle centers of excellence (Marketing & Sales, Supply Chain, Inkoop, IT, Innovatie etc.) en een prototype-onderneming (engineering en protobouw). Deze centers of excellence is zijn nauw met elkaar verbonden en de bundeling heeft grote synergievoordelen. Het verplaatsen van de centers of excellence en de prototypingvestiging is niet mogelijk zonder verlies van de knowhow en ligt daarom niet in de rede.
- In lage kosten landen zijn faciliteiten gerealiseerd om kostenefficiëntie te realiseren. Nadat maturiteit van het product is verkregen wordt de serieproductie in Fokker Elmo China of Fokker Elmo Turkije gedaan. Fokker Elmo China en Turkije vormen geen bedreiging voor Fokker Elmo Nederland, maar juist een levensverzekering voor het bestaan van de Nederlandse vestiging.

Als gevolg van deze strategie is de onderneming gegroeid van 350 werknemers in 1995 tot meer dan 1.000 wereldwijd, waarvan 45% in Hoogerheide. Door het F35

(JSF) programma zou het aantal werknemers in Hoogerheide kunnen verdubbelen. De verwachting is dat de JSF tot na 2030 in productie zal blijven. De vele klanten en programma's van Fokker Elmo omvatten: Airbus A340; A380, Boeing 777, Bombardier CRJ en de nieuwe C-Serie. In de defensiemarkt is Fokker Elmo een belangrijke speler voor het F35 (JSF) programma met Lockheed Martin en voor Boeing's P7 en P8 programma. Deze programma's zullen allemaal lang in productie blijven (tenminste 20 jaar). Daarnaast zijn er, aangezien bekabeling ook belangrijk is voor luchtvaart MRO, mogelijkheden voor verdere synergiën voor beide ondernemingen als ze bij elkaar gevestigd zijn.

Tot slot

Gelet op het voorgaande is er voor beide Fokkerbedrijven een groot belang bij de vestiging in Woensdrecht. De startbaan en een lokaal reservoir aan kennis en talent zijn voor Fokker/Stork onmisbaar voor een goede bedrijfsvoering.

Naarden, maart 2009

Hans E.H. Bouland
COO, lid Raad van Bestuur Stork B.V.